Ανάγκη φωτιστικού και όχι διαφωτιστικού λόγου (Πρωτ. π. Θωμάς Βαμβίνης)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 27 Ιανουαρίου, 2009

Ένας παλαιός πολιτικός μιλώντας σε επιχειρηματίες με αφορμή την Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης —πολλά χρόνια πριν αναφανή η σύγχρονη χρηματοπιστωτική κρίση— επεσήμανε τον κίνδυνο, που ελλόχευε στην τότε κρατούσα νοοτροπία τής αγοράς, να αποδειχθούμε άφρονες σαν τον πλούσιο της σχετικής ευαγγελικής παραβολής όχι μόνο αυτοί που σκέπτονταν που να συνάξουν τους καρπούς τους, αλλά και όσοι ζούσαν έναν ιδιότυπο πλουτισμό με δανεικά από τις τράπεζες.

Δεν θυμάμαι το πλαίσιο των νοημάτων μέσα στο οποίο έγινε αυτή η πολιτική αναφορά στον «άφρονα πλούσιο», πάντως σε κοσμικό επίπεδο μοιάζει προφητική, αν στο «α δε ητοίμασας τίνι έσται» δούμε τις σύγχρονες πτωχεύσεις μεγάλων εταιρειών, με μετοχές που η αξία τους από την μια στιγμή στην άλλη εξανεμίζεται και γίνονται εύκολη λεία των διαφόρων καιροσκόπων.
Πέρα όμως από το κοσμικό επίπεδο, στο οποίο κυριαρχεί η οικονομία τού χρήματος, υπάρχει και η άβυσσος της καρδιάς τού ανθρώπου, μέσα στην οποία η αφροσύνη τού πλουτισμού δείχνει τις βαρύτατες πνευματικές επιπτώσεις της. Ο πλούτος, σύμφωνα με τα νοήματα τής παραβολής τού «άφρονος πλουσίου», συνδέεται με τον θάνατο πρώτον, γιατί είναι ανίκανος να περάση το κατώφλι τού βιολογικού θανάτου και να συνοδεύση τον άνθρωπο στο αιώνιο ταξίδι του, και δεύτερον, γιατί προκαλεί συνήθως την νέκρωση της ψυχής, τον πνευματικό θάνατο, τον χωρισμό από τον Θεό, αφού συνδέεται στενά με την πλεονεξία «ήτις εστίν ειδωλολατρία». Η εξαίρεση του πλούσιου Αβραάμ και των ομοτρόπων του —που δεν λείπουν— δεν ανατρέπει τον κανόνα.
Βέβαια, αυτές οι πνευματικές —μη κοσμικές— προσεγγίσεις τών διαφόρων κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων δεν αγγίζουν την πλειονότητα των συγχρόνων ανθρώπων, κυρίως των «διαφωτισμένων», δηλαδή, των αιχμαλωτισμένων από την παρωχημένη δόξα τού διαφωτισμού. Παραθεωρούνται σαν λεπτομέρειες, ή μάλλον σαν ιδιορρυθμίες, κάποιων εξαρτημένων από δοξασίες τού παρελθόντος. Η άποψή τους όμως αυτή λίγο μετράει σε όσους αποφασίζουν με ειλικρίνεια να αντιμετρηθούν με τα προβλήματα που βιώνονται πίσω από τα σωματικά τους αισθητήρια και βαθύτερα από τα κέντρα και τα κύτταρα του εγκεφάλου. Γιατί υπάρχει στον άνθρωπο βάθος το οποίο ο διαφωτισμός αγνόησε και το οποίο **χρειάζεται φωτισμό και θεραπεία**.
Η αναγκαιότητα της στροφής στο εσωτερικό τού ανθρώπου και στην θεολογική αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων γίνεται έντονα αισθητή στις μέρες μας

σε όσους —μέσα στον χαλασμό— μπορούν και μένουν νηφάλιοι. Είναι ανάγκη τού κόσμου που «αποφοίτησε» από το σχολείο τού διαφωτισμού, στο οποίο έμαθε να ζη μια επίπεδη ζωή, χωρίς βάθος και ύψος. Αυτή η επίπεδη ζωή συνιστά την **πνευματική τραγωδία τού ανθρώπου**, την καχεξία του, και ερμηνεύει τα δεινά του.

Ο καθηγητής κ. Μάριος Μπέζγος στην εισαγωγή τού βιβλίου του «Φιλοσοφική Ανθρωπολογία τής Θρησκείας», που εκδόθηκε το 1994, περιγράφει τον πνευματικό ορίζοντα του δυτικού ανθρώπου των Νέων Χρόνων, τα ιδανικά του και την απογοήτευσή του στα τελευταία χρόνια τού 20ου αιώνα. Πρέπει να σημειώσουμε ότι η απογοήτευση αυτή στις μέρες μας έχει φθάσει σε μεγάλη ένταση με παγκόσμιες διαστάσεις. Η περιγραφή τού κ. Μπέζγου είναι συνοπτική και περιεκτική και οι παρατηρήσεις του διεισδυτικές. Γράφει: «Ο άνθρωπος είναι τόσο στενά συνδεδεμένος με το περιβάλλον του, ώστε αρκεί να αναφερόμαστε σε αυτό για να κάνουμε λόγο για τον άνθρωπο. Έτσι λοιπόν η πρόοδος της ανθρωπότητας έγινε συνώνυμο της ποιότητας του περιβάλλοντός μας, τόσο του κοινωνικού όσο και του φυσικού. Πιστέψαμε ότι χρειάζεται και αρκεί να ευδοκιμούν η φύση και η κοινωνία για να ευτυχεί ο άνθρωπος. Γι’ αυτό το λόγο καθιερώσαμε δύο ιδανικά στα οποία εναποθέσαμε όλη την ελπίδα μας για ένα καλύτερο αύριο. Πρόκειται για το δίπτυχο ίνδαλμα του μοντέρνου ανθρώπου, που εμφανίζεται στη Δυτική Ευρώπη των Νέων Χρόνων: **βιοτική ευημερία** και **πολιτική ελευθερία**» (σελ. 19-20).

Έτσι, «δύο είναι οι μεγάλες δυνάμεις που δεσπόζουν στην καθημερινή ζωή τού συγχρόνου ανθρώπου: **η τεχνολογία** και η **ιδεολογία**. Καθεμιά υπηρετεί έναν από τους δίδυμους στόχους τής ανθρώπινης ευτυχίας. Η τεχνική προωθεί τη βιοτική ευημερία και η πολιτική [με την ιδεολογία τού διαφωτισμού] προάγει την ελευθερία»(σελ. 22).

Οπότε, «αν υπάρχει κάποιος “επίγειος παράδεισος” για τον σύγχρονο άνθρωπο που μπορεί να “προσδιοριστεί” γεωγραφικά, τότε οι συντεταγμένες του δίνονται από την τεχνολογία και την ιδεολογία. Το γεωπολιτιστικό “μήκος” τής νοητής εδέμ όλων μας σήμερα είναι η βιοτική ευημερία και το αντίστοιχο “πλάτος” είναι η πολιτική ελευθερία. Αυτό είναι το καθημερινό κοσμοείδωλό μας στο οποίο συνοψίζονται και συμποσούνται όλα τα ιδανικά, τα ιδεώδη και τα ινδάλματα του μοντέρνου ανθρώπου στην υφήλιό μας».(σελ. 23).

Επειδή αυτή η γενίκευση (που αυτονόητα έχει εξαιρέσεις) μπορεί να δημιουργήση αντιδράσεις, ο κ. Μπέζγος ρωτά και θέτει ταυτόχρονα τα αποδεικτικά στοιχεία τού ισχυρισμού του: «Υπάρχει άραγε κάποιος πού αμφιβάλλει για την αλήθεια τού παραπάνω ισχυρισμού μου; Ας δείξει το αντίθετο! Ας εξηγήσει για ποιο λόγο μόνο αυτό το δίδυμο ιδεώδες προβάλλεται από την παιδεία, την πολιτική ηγεσία κάθε απόχρωσης σε όλες τις χώρες (εκτός ίσως από κάποιες “σκληροπυρηνικές” ισλαμικές επικράτειες), από τη διαφήμιση στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και άλλους φορείς πολιτισμού»(σελ. 23).

Μια αυτονόητη παρατήρηση είναι ότι «η ευμάρεια και η ισοπολιτεία είναι όροι τής ευτυχίας, αναγκαίοι βέβαια, όχι επαρκείς όμως. Πάντοτε ο άνθρωπος χρειάζεται κάτι

περισσότερο, κατιτί αλλιώτικο για να νοιώσει ολοκληρωμένος»(σελ. 20). Όμως είναι γεγονός επίσης ότι «κανείς σήμερα πια δεν ισχυρίζεται ότι η φιλοσοφία, η θρησκεία ή η τέχνη είναι τόσο αναγκαίες όσο τουλάχιστον τυχαίνει να είναι η τεχνολογία και η ιδεολογία». Το τραγικό στις μέρες μας είναι ότι «**οι δύο μεγάλες δυνάμεις τού μοντέρνου τρόπου ζωής δεν μπορούν πια να εγγυηθούν ό,τι υπόσχονται** . Ούτε η τεχνολογία ούτε η ιδεολογία είναι σε θέση να πραγματώσουν αυτό ακριβώς που επαγγέλλονται: την ευημερία και την ελευθερία»(σελ. 26). Η χρήση τής τεχνολογίας στην πολεμική βιομηχανία, οι οικολογικές καταστροφές, τα διαφόρων ιδεολογικών χρωμάτων στρατόπεδα συγκεντρώσεως αιχμαλώτων ή αντιφρονούντων δείχνουν ότι «σήμερα βιώνουμε τη δύση τής ιδεολογίας και της τεχνολογίας». Και ο κ. Μπέζγος εισάγοντας στο θέμα τού βιβλίου συμπληρώνει: «...γι' αυτό βλέπουμε να ανατέλλει στον ορίζοντα η ανθρωπολογία» (σελ. 26).
Εμείς οδεύοντας προς το τέλος τής πρώτης δεκαετίας τού 21ου αιώνα μπορούμε να σημειώσουμε ότι στην καμπή που διερχόμαστε είναι καιρός να ακουστή φωτιστικός και όχι διαφωτιστικός λόγος για τον άνθρωπο. Λόγος που**να μιλά στην καρδιά κι όχι μόνο στο μυαλό τού ανθρώπου** και να ρίχνη φως στο κρυμμένο βάθος του, τις σχέσεις του, την θεολογική του προοπτική.
Με απλότητα καρδιάς να μην αισχυνόμαστε να διακηρύττουμε ότι υπάρχουν «αγαθά» που μας ακολουθούν στην άλλη ζωή κι ότι το νόημα και η ομορφιά τής εδώ ζωής «ανατέλλει» όταν αποστρέφουμε την προσοχή μας από «όσα ουχ υπάρχει μετά θάνατον». Άλλωστε είναι αφροσύνη —σαν του «άφρονος πλουσίου» της παραβολής— να κάνουμε κέντρο τής ζωής μας πράγματα που δεν έχουν διάρκεια και σταθερότητα. Αυτά δεν είναι μεταφυσικές αντιλήψεις. Είναι **προτάσεις τής Εκκλησίας για εμπειρική επιβεβαίωση μέσα στο εδώ και το τώρα**...

(Πηγή: «Εκκλησιαστική Παρέμβαση», Νοέμβριος 2008)